

İnceleme Makalesi – Review Article

Ücretsiz Bakım ve Kadın Yoksulluğu İlişkisi Perspektifinde İtalya ve Almanya

Italy and Germany in the Perspective of the Relationship between Unpaid Care and Women Poverty

Burcu Çağla AYABAKAN*

ID 0000-0003-2000-4503

Sosyal Güvenlik Dergisi / *Journal of Social Security*
Cilt: 12 Sayı: 1 Yıl: 2022 / *Volume: 12 Issue: 1 Year: 2022*
Sayfa Aralığı: 151-166 / *Pages: 151-166*
DOI: 10.32331/sgd.1135398

ÖZ

Kadın yoksulluğunun çeşitli nedenleri olmakla birlikte, kadın yoksulluğun ana sebebi, toplumsal cinsiyete dayalı olarak oluşan cinsiyetçi iş bölümünün bir sonucu olarak yaygın bir biçimde kadınlara yüklenen hane içi bakım sorumluluğudur. Çalışmada ilgili yazında teorik olarak varlığı kabul edilen ücretsiz bakım ve kadın yoksulluğu ilişkisi seçilen İtalya ve Almanya örnekleri üzerinden incelenmiştir. İtalya ve Almanya'nın seçilmesinin sebebi, Esping Andersen tarafından aynı ve bazı araştırmacılar tarafından farklı refah rejimi kategorilerinde sınıflandırılmalarının yanı sıra, Almanya ve İtalya'nın kendilerine özgü yapısıdır. Bu kapsamda, ülkelerin benzer bir görünüm sergileyip sergilemedikleri değerlendirilmiş, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulmuştur. Sonuç olarak, Almanya ve İtalya'nın birbirlerinden farklı olduğu ve İtalya'nın toplumsal cinsiyet göstergeleri bakımından Almanya'nın oldukça gerisinde kaldığı görülmüştür. Covid-19'un toplumsal cinsiyet göstergeleri bakımından her iki ülkeyi de olumsuz etkilediği fakat İtalya üzerindeki etkilerinin daha büyük olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kadın yoksulluğu, ücretsiz bakım, toplumsal cinsiyet

ABSTRACT

Although there are various causes of women poverty, the main cause of women poverty is the domestic care responsibility that is widely imposed on women as a result of the sexist division of labor based on gender. In the study, the relationship between unpaid care and women poverty, which is theoretically accepted in the related literature, has been examined through selected Italy and Germany examples. The reason for examining Italy and Germany is the unique structure of Germany and Italy, as well as being classified in the same welfare regime categories by Esping Andersen and by some researchers in different welfare regime categories. In this context, it was evaluated whether the countries exhibit a similar appearance, and their similarities and differences were revealed. As a result, it has been seen that Germany and Italy are different from each other and Italy lags far behind Germany in terms of gender indicators. It has been understood that Covid-19 has negatively affected both countries in terms of gender indicators, but its effects on Italy are greater.

Keywords: Women poverty, unpaid care, gender

Önerilen atf şekli: Ayabakan, B. Ç. (2022). Ücretsiz Bakım ve Kadın Yoksulluğu İlişkisi Perspektifinde İtalya ve Almanya. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*. 12(1). 151-166.

• Geliş Tarihi/Received: 03/09/2021 • Güncelleme Tarihi/Revised: 07/02/2022 • Kabul Tarihi/Accepted: 27/06/2022

* Kocaeli Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, bcozgul@gmail.com

GİRİŞ

Karşılıksız olarak üstlenilen, hane ve çevresindeki ev işlerini ve aile üyelerinin bakımını ifade eden ücretsiz bakım, bireylerin ve ailelerin refahının yanı sıra ulusal ekonomilerin işleyişi için çok önemlidir. Bakım işi özünde kadın tarafından gerçekleştirilen bir aktivite olarak algılanmaya devam etmektedir ve kısmen bunun bir sonucu olarak, sistematik olarak sosyal ve ekonomik olarak görünmezdir. Birçok feminist, işgücü piyasasındaki kalıcı cinsiyet eşitsizliğinin, kadınların orantısız bir şekilde evde ücretsiz çalışma varsayımının hem nedeni hem de sonucu olduğu sonucuna varmıştır. Bu bakış açısı, erkeklerin işgücü piyasasıyla daha güçlü bağlarının, birçok kadının, özellikle de önemli miktarda harcama yapanların sahip olmadığı sosyal, politik ve ekonomik avantajları taşıma biçimlerine odaklanmaktadır. Kadınlar işgücü piyasasında eşitliğe ulaştıklarında ücretsiz bakım işindeki cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kalkacağı yaygın bir kanıdır. Ücretsiz bakım, kadınların finansal bağımlılığını teşvik etmektedir. Kamusal ve sosyal hayata kısıtlı katılıma neden olmaktadır. Kadınlar bu cinsiyete dayalı iş bölümüne bağlı olarak iki kat daha fazla adaletsizlik ve yoksulluk çekmektedir ve bu nedenle, yoksulluğun cinsiyete dayalı yönlerini izlemek, cinsiyete özgü biçimlerini ve nedenlerini anlamak ve buna göre bunları ortadan kaldıracak veya önleyebilecek uygun politika ve tedbirlerin ortaya çıkartılması önem az etmektedir.

Ücretsiz bakım, dünyanın geri kalanına benzer olarak, Avrupa'daki ülkelerin kamu politikası ve AB hukukunda da uzun süre görünmez kalmıştır. Günümüzde Avrupa genelindeki ülkeler, ücretsiz bakım verenleri desteklemek için bir dizi politika uygulamaktadır. Bununla birlikte, bakıcıların sağlık ve esenliğini iyileştirme ve bakım verenlerin işgücü piyasasına katılmalarını destekleme gibi farklı hedeflerin karşılanmasında ne tür desteğin en etkili olabileceğine dair kanıt eksikliği bulunmaktadır. Bu nedenle, ücretsiz bakım politikası açısından bir dizi kilit soru devam etmektedir. İş, bakım, aile ve cinsiyet ilişkileriyle ilgili politikaların, cinsiyete dayalı iş bölümünde farklı sonuçlara karşılık geldiği görülmektedir. Ulusal ekonomiler cinsiyete duyarlılık konusunda farklılık gösterdiğinden, ülkeler arası bir karşılaştırma kadın yoksulluğu ve ücretsiz bakım ilişkisinde daha iyi bir bakış açısı sağlayacaktır. Bu amaçla, bu çalışmada, ücretsiz bakım ve kadın yoksulluğu ilişkisi seçilmiş ülkeler olan Almanya ve İtalya üzerinden incelenecektir. İki ülke, kendilerine özgü dinamikleri ve refah rejimi sınıflandırması ışığında benzerlik ve farklılıkları ortaya koymanın anlamlı olacağı görüşünden hareketle seçilmiştir. Sınıflandırmaların altında yatan refah devleti ilkeleri, ücretsiz bakımla ilişkili aile politikaları ile yüksek oranda ilişkilidir. Kısmen sosyal politikanın teorik altyapısı anlamına geldiğinden ve karşılaştırma yapılan ülkelerdeki kalıpları anlamamıza yardımcı olduğundan tartışma refah rejimleri üzerinden gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda ilk olarak ücretsiz bakım ve kadın yoksulluğu ilişkisi açıklanacak, ikinci olarak ücretsiz bakımın kurumsal çerçevesini oluşturan refah rejimi perspektifi sunulacak, son olarak İtalya ve Almanya ilgili evrende değerlendirilecektir.

I- ÜCRETSİZ BAKIM VE KADIN YOKSULLUĞU İLİŞKİLENDİRMESİ

21. yüzyıl öncesinde de sosyal politika ve aile politikalarına konu olan bakım, bu yüzyılda aile kurumundaki, işgücü piyasasındaki değişiklikler ve cinsiyetle bağlantılı ilişkiler gibi unsurların yarattığı sosyal sorunlar nedeniyle daha önemli hale gelmiş, bu alanların temel konularından biri olmuştur. Bakım işi, temel olarak, literatürde ücretli ve ücretsiz olmak üzere iki grupta kategorize edilir. Ücretli bakım, bakım işi karşılığında bir bedel ödenerek piyasadaki temin edildiği durumları ifade ederken; ücretsiz bakım aile üyeleri veya çevre için gerçekleştirilen karşılıksız bakım işini temsil etmektedir.

Ücretsiz bakım, hanehalkı üyeleri tarafından piyasada satılmayan mal ve hizmetlerin üretimidir. Bazı ücretsiz işler, yemek pişirme, bahçe işleri ve ev temizliği gibi, aile içi tüketim içindir. Fakat ücretsiz iş, arkadaş ziyareti için yemek pişirmek, evsizler için aş evine yardım etmek gibi ev dışındaki kişiler için de yapılabilir (Miranda, 2011: 7).

Doğrudan bakım işi ile destekleyici bakım işine bağlılık arasındaki fark özellikle belirgindir. Doğrudan bakım işi, örneğin çocuk bakımı ve yetişkin hane üyelerinin destek ve bakımı gibi diğer insanları ve araçları içerir. Destekleyici bakım çalışmaları, tüm ev faaliyetlerini, gönüllü çalışmaları ve diğer hanelere yönelik desteği içerir (Zusammenfassung, 2018). Tablo 1’de bakım türleri ve kapsamaları gösterilmiştir:

Tablo 1. *Ücretsiz Bakım Faaliyetleri*

Doğrudan Bakım	Dolaylı Bakım
*Evde çocuk bakımı *Hanenin yetişkin üyelerinin desteklenmesi, bakımı ve/veya danışmanlığı	* Mutfakta ev işi, yemek yapmak * Evin bakımı * Tekstil üretimi, yama vb. * Bahçıvanlık, bitki ve hayvan bakımı * İnşaat ve teknik faaliyetler * Alışveriş * Randevuları düzenlemek * Ev ve aile bakımı alanındaki diğer faaliyetler * Gönüllü katılımlar * Diğer haneler için destek

Kaynak: (Klünder, 2017).

Ücretsiz işin toplumsal tanınmadan yoksun olduğu söylenebilir. Özellikle yüksek yoğunlukta ücretsiz bakım sağlayanlar için, psikolojik ve fiziksel sağlık üzerinde olumsuz etkilerinin olduğuna dair önemli kanıtlar vardır ve bu nedenle bakım verenlerin kendi sağlıklarını ve refahlarını sürdürmek için desteğe ihtiyaçları olabilir (Brimblecombe vd., 2018). Ek olarak, bakım sorumlulukları sosyal katılımı sınırlayabilir ve işgücünden çekilmeyi gerektirerek maddi kayıplara yol açabilir (Pickard vd., 2015).

Bununla birlikte, ücretsiz bakım, aileleri, toplumları ve işletmeleri ayakta tutmaktadır. Ekonomilerimize ve toplumlarımızın işleyişine olumlu ve değerli bir katkıdır. Doğumdan yetişkinliğe kadar insanların, büyümelerine, öğrenmelerine, işlevsel hale gelmelerine ve daha sonra işçiler, düşünürler, sanatçılar, girişimciler, siyasi liderler ve daha fazlası olarak topluma kendi yollarıyla katkıda bulunmalarına olanak tanıyan, bakıma ihtiyaçları vardır. Bu tür bir bakım, çocuk yetiştirmeden engelli ve yaşlı aile bireylerinin bakımına, evleri temiz ve güvenli tutmaya ve sofraya yemek koymaya kadar birçok biçimde görünmektedir. Bireyler, toplumlar ve ekonomiler, bu tür bir bakım ve destek olmadan çalışamaz veya gelişemez (OXFAM GB ve Unilever, 2019: 6).

Ücretli ve ücretsiz iş arasındaki zamanın genel bölüşümü, yaş, cinsiyet, hane yapısı türü, sosyal sınıf gibi birçok faktöre bağlıdır. Coğrafi konum ve çocukların varlığı bunlardan birkaçıdır. Çok genç olanlar, piyasadaki ikame ürünler satın alabilenler, çok az çocuğu olan veya hiç çocuğu olmayanlar ve bekar olmayan hane reisleri, toplam zamanlarının daha azını ücretsiz işlere ayırmaktadır (Antonopoulos, 2009: 3). Bireysel nedenlere ek olarak paylaşım, söz konusu toplumdaki din, kültür, gelenekler ve sosyal politikaların gelişmişliği gibi pek çok değişken tarafından belirlenmektedir.

Ülkeye ve eğitim düzeyine göre farklılıklar, Esping-Andersen'in (2009) "tamamlanmamış devrim" üzerine yaptığı karşılaştırmalı çalışmada da vurgulanmış, kadınların işgücü piyasasına katılımının, çoğu Avrupa ülkesinde katmanlara ayrılan cinsiyet rolleri tarafından yönlendirildiği ve yüksek eğitilmiş kadınların düşük eğitimli kadınlardan daha güçlü bir işgücü piyasası bağılılığı sergilediği vurgulanmıştır. Genel olarak, varlıklı haneler yoksullara göre daha az ücretsiz bakım işi yapmaktadır (Folbre 2012); bunun nedeni muhtemelen, varlıklı kişilerin bu işi ücretli bakım verenlere (muhtemelen göçmen ve/veya düşük gelirli kadınlara) bırakmasıdır (King- Dejardin 2019). Yalnızca çocuk bakımı değerlendirildiğinde ise tam tersi bir eğilim görülmektedir.

Ayrımcı sosyal normlar, ücretsiz bakım işlerindeki cinsiyet eşitsizliklerini de açıklar. Kadınlar ve erkekler arasında yaptıkları işler bakımından toplumsal cinsiyet kaynaklı, kadınların dezavantajlı olduğu bir ayrışma vardır (Becker, 1993). Cinsiyetçi iş bölümü olarak adlandırılan bu ayrışma, kadınların ev içerisinde özel bir alana hapsedilmesi, erkeğin kamusal alandaki güçlü konumu ile hem hane içerisinde hem de hane dışında kadınların kendilerini ifade edebilmeleri önünde engel oluşturmada, erkek egemenliği oluşturmada, kadınlar için bağımlılık yaratmaktadır. Kadınlar, annelik gibi sahip oldukları biyolojik özelliklerinin de biçimlendirdiği toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kendileriyle özdeşleştirilen ev içindeki sorumlulukları nedeniyle işgücüne katılım, sosyal hayata katılım, ücret gibi insan hayatını iyileştiren önemli katkılardan yoksun kalmaktadır. İşgücü piyasasına yönelik bu kısıtlamalar kadınlar açısından daha az bir gelir, hane içindeki gelir üzerinde daha az söz hakkı, daha az mal varlığı oluşturma/mülkiyet ve yeteneklerini ortaya koyamama ile sonuçlanmaktadır (Altay, 2007: 5). Erkeklerin aksine, kadınların ücretsiz bakım işlerine katılımı, istihdamlarına çok daha az bağımlıdır ve çalışma koşulları ne olursa olsun erkeklere göre daha fazla çocuk bakımı yaparlar. Çalışan kadınlar, ücretli çalışma yüküne rağmen hane içi bakım yükünü de aynı şekilde üstlenmeye devam etmektedir (Dedeoğlu, 2004: 270). Ücretsiz bakım işinde cinsiyete göre zaman kullanımındaki fark, sosyo-demografik ve ekonomik faktörlerle, eğitim ve refah seviyesindeki farklılıklarla da ilişkili olsa da bu farkın yarısı ile üçte ikisi açıklanamıyor ve bu durum ayrımcılıkla ilişkilidir (Berniell ve Sánchez-Páramo, 2011).

Geçtiğimiz 30-40 yılda gerçekleşen kadınların işgücüne katılım oranının artması, boşanmalardaki ve tek ebeveynlikteki artış gibi sosyal değişimler ve demografik dönüşüm değerlendirildiğinde kadınların hane içi bakım ile istihdam arasındaki zor durumu anlaşılacaktır. Geçmişle kıyaslandığında otomasyon, azalan doğurganlık, görevlerin ücretli bakım sektörüne devredilmesi ve kadınların işgücüne katılım oranlarındaki artışlar gibi faktörler nedeniyle kadınların ücretsiz bakıma harcadıkları sürede önemli bir düşüş vardır (Pailhé vd., 2021). Anneler yirminci yüzyılın sonlarında ve yirmi birinci yüzyılın başlarında çocuk bakımının çoğunu yerine getirmeye devam ederken, babalar da anne istihdamındaki büyük artışla birlikte çocuklarla geçirdikleri zamanı artırmışlardır (Hook, 2006). Fakat yine de daha eğitilmiş, daha yüksek gelirli hanelerde bile bakım sorumluluklarındaki eşitsizlikler devam etmektedir ve istihdam durumları da fark etmeksizin ev işleri ve bakıma ayrılan zamanın %60'ından fazlası kadınların olmaktadır (Rizavi ve Sofer, 2010). Ücretsiz bakımın kadınlar tarafından yerine getirilmesinin doğal olarak görülmesi, erkeklerin bu konuda eşit bir sorumluluk konusunda direnç göstermesi, devletin yeterli kurumsal çözümler üretmesi neticesinde kadınlar, dünya genelinde hane içi bakımın temel yürütücüsü olmuştur. Doğu Avrupa'da, ücretsiz bakımın çoğunu omuzlamak zorunda kalma olasılığı, kadınları çocuk sahibi olmakla kariyer sahibi olmak arasında seçim yapmaya zorladığı için, düşük doğurganlığın devam etmesinde de bir unsurdur (UNFPA ve PROMUNDO, 2018).

Diğer faktörlerin yanı sıra, özellikle sosyal politikaların ücretsiz bakım işi yüklerinin azaltılmasında anlamlı bir rol oynadığı tespit edilmiştir (Salin vd., 2018). Sosyal harcama seviyeleri, sosyal

politikaların ülkeler içinde ve ülkeler arasında ücretsiz bakım işini nasıl etkileyebileceğini incelemek için yaygın olarak kullanılan bir ölçüdür (Van Hooren, 2012). Yüksek oranda feminize edilmiş işlerin bu ekonomik, sosyal ve kültürel değersizleşmesi, yalnızca ücretli bakım faaliyetleri için düşük ücret seviyelerine yol açmakla kalmaz, aynı zamanda “ekmeğini kazanan erkek ve ev işleri yapan kadın” modelini ayrıcalıklı kılan sosyal politikalara da yol açar (Lightman vd., 2019). Yürütülen politikalar toplumların “ekmeğini kazanan erkek” modelinden uzaklaşmasına yardımcı olabilir ve erkekler tarafından gerçekleştirilen ev içi görevlerin oranını artırabilir (Hook, 2006). Ücretsiz bakım verenlerin istedikleri sürece bakıma devam etmelerini sağlamak için destekleyici politikalar geliştirmek, gelecekteki talebi karşılama noktasındaki yeterlilik için önemli bir politika hedefidir. Bu, aile üyeleri arasındaki fiziksel mesafenin artması, kadınların işgücüne daha fazla katılımı, artan boşanma oranları ve gelecekte kayıt dışı bakım arzındaki boşluklara katkıda bulunacak çocuk sayısındaki azalma gibi demografik ve sosyal eğilimlerin ışığında özellikle önemlidir. Ücretsiz bakım işinin ihmali, başka bir deyişle, bireylerin zamanının ihmali başta istihdam ve cinsiyet eşitsizlikleri olmak üzere bir dizi sosyoekonomik alanın da ihmali anlamına gelir.

Kadın refahı, kadınların katı roller, kalıp yargı, önyargıların kısıtlamalarından uzak olması, fırsatlar, seçimler ve kaynaklara erişimde eşitliği ifade etmektedir. Ters olarak, yoksulluğu, seçim ve fırsatlar ile ilgili olarak erkekler için söz konusu olmayan kısıtlamalardan kaynaklanmaktadır. Kadınların maruz kaldığı bu eşitsizlikler, düşük gelir düzeyi, düşük istihdam ve istihdam seçeneğinin yanı sıra toplumsal statü, özgürlük ve yaratıcı bir yaşamdan yoksunluğu yaratmaktadır. Bu nedenle, kadın yoksulluğu konusunda gelir yerine, gelir eksikliğini de ortaya çıkaran fırsat eşitsizliğine odaklanılmalıdır (Fukuda Parr, 1999: 101-102). Ücretsiz bakım kadınlar üzerindeki sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik ve fiziksel etkileri ile kadınları yoksulluğa itmektedir. Günümüzde sosyal hakların yasal çerçevesi ve cinsiyet eşitliği politikaları daha kapsayıcı hale gelmesine rağmen ailelere yönelik sosyal politikalar hâla sınırlı, kamu sosyal destekleri (çocuk bakımı vb.) yetersizdir. Sosyal bakımla ilişkili olarak kamusal hizmet ve desteklerin eksikliği kadınların işgücüne katılarak bireysel kazanç ve toplum içerisindeki saygınlık elde ederek daha rahat bir hayata ulaşmasını engellemektedir.

II- ALMANYA VE İTALYA’NIN REFAH REJİMLERİNDEKİ YERİ

Refah devleti kavramı 20. yüzyılda geliştirilmiştir ve bu kavramda devlet, vatandaşların ekonomik ve sosyal refahının korunması ve geliştirilmesi konusunda kilit rol oynamaktadır. Esping-Andersen kesinlikle refah devletleri tipolojisini geliştiren ilk kişi olmasa da onun üç kutuplu tipolojisi hem daha fazla gelişme hem de eleştiri için bir odak noktası işlevi görmüştür.

Esping-Andersen’in temel argümanı, refah devletlerinin üç farklı refah rejimi etrafında toplandığıdır. Refah rejimleri kavramı, “eşzamanlı sosyal politika kararlarını, harcama gelişmelerini, sorun tanımlarını ve hatta vatandaşların ve refah tüketicilerinin yanıt ve talep yapısını yönlendiren ve şekillendiren kurumsal düzenlemeler, kurallar ve anlayışlar” anlamına gelir (Esping-Andersen, 1990: 23).

Esping-Andersen, refah devletleri arasında (a) liberal, (b) muhafazakar-korporatist ve (c) sosyal-demokrat ayrımı yapmıştır. Liberal refah devletleri, sınırlı bir hükümet müdahalesi, özelleştirme ve öz sorumluluğa odaklanma ile karakterizedir. Liberal refah devletleri, araçları test edilmiş yardım, mütevazı evrensel transferler veya mütevazı sosyal sigorta planları ön plandadır. Yardımlar, esas olarak, düşük gelirli, genellikle işçi sınıfından, devlete bağımlı bir müşteriye hitap etmektedir. Bu türde gelirlerin yeniden dağıtımı çok azdır. Muhafazakar refah devletleri genellikle Bismarckçı, işle ilgili refah programları ve gelir testi yapılmış hizmetler ile karakterize edilmiştir. Devletin etkisi, mesleki durumla ilgili gelir idame yardımlarının sağlanmasıyla sınırlıdır. Evli kadınların

işgücü piyasasına katılımı geleneksel olarak caydırılır ve ikincillik ilkesi, devletin yalnızca ailenin üyelerine hizmet etme kapasitesi tükendiğinde müdahale edeceğini ima eder. Sosyal demokrat refah devletleri, cömert, evrensel ve yüksek oranda yeniden dağıtılabılır faydaları temsil eder ve bu faydalar herhangi bir bireysel katkıya bağlı değildir (Esping-Andersen 1990).

Tablo 2. *Esping Andersen'in Refah Rejimleri Tipolojisi*

1990			1999		
Liberal	Muhafazakar	Sosyal Demokrat	Kalıntı	Sosyal Sigorta	Evrensel
Avustralya	Avusturya	Danimarka	Avustralya	Avusturya	Danimarka
Kanada	Belçika	Finlandiya	Kanada	Belçika	Finlandiya
İrlanda	Fransa	Norveç	Yeni Zelanda	Fransa	Hollanda
Yeni Zelanda	Almanya	İsveç	İngiltere	Almanya	Norveç
İngiltere	İtalya		ABD	İtalya	İsveç
ABD	Japonya			Japonya	İngiltere
	Hollanda			İspanya	
	İsviçre				

Kaynak: (Esping-Andersen, 1990) ve (Esping-Andersen, 1999)

Esping Andersen'in (1990) yaklaşımı, Portekiz, İspanya, İtalya ve Yunanistan gibi bazı güney ülkelerinin özgünlüğünü açıklamamaktadır, bu nedenle Leibfried (1992), Ferrera (1996), Bonoli (1997) gibi bazı yazarlar, Akdeniz modeli olan dördüncü tip bir refah rejimi önermişlerdir. Bu üç tip Esping-Andersen'in tipolojisini aşağı yukarı doğrular fakat bu tipoloji ile Esping-Andersen'in sınıflandırmasına Güney tipinin eklenmesinden kaynaklanan farklar taşımaktadır (Arts ve Gelissen 2002). Düşük kalitede, gelişmemiş refah programları, refah sağlamada ailenin önemli yeri ve refah düzenlemelerinde Katolikliğin belirgin etkisi Güney Avrupa refah rejiminin temel özellikleridir (Ferrera, 2006: 196). Güney Avrupa refah devletlerinde, refah sunumunda devlet katkısı daha azdır ve refah devleti anlayışı ve uygulamaları tam olarak yerleşmemiştir (Ferrera, 2006: 218). Güçlü bir şekilde cinsiyetlendirilmiş işgücü piyasaları; kayıt dışı işgücü piyasasının önemli rolü olan önemli bir kayıt dışı ekonomi, devlet müdahalesinin zayıflığı, bir devlet teknokrasisinin yokluğu, sübvansiyonlar, önemli bölgesel farklılıklar ile karakterizedir. Ek olarak, ülkelerin birden fazla tipe ait özellikler taşıyabileceği unutulmamalıdır. İskandinav ülkelerinde, politika tasarımına rehberlik eden sosyal demokrat ilkeler, genellikle cinsiyet eşitliğine bağlılık ile eşleştirilmiştir. Muhafazakar ülkelerde, piyasayı taklit eden ilkeler genellikle aile ve cinsiyet rolleri hakkında sosyal olarak muhafazakar fikirlere gömülüdür. Liberal ülkelerde, piyasa sisteminin üstünlüğü genel olarak tüm politika alanlarında sosyal refah tasarımlarını yönlendirir.

Sosyal Demokrat ülkeler, hem ücretli işe hem de ebeveyn bakım zamanına değer veren ve çocukları ödüllendiren cinsiyet eşitliğine dayalı bir toplum olan, çifte kazanan/çifte bakıcı bir toplumun gelişimini desteklemek için en fazlasını yapan politikaları yürürlüğe koymuştur. Kamu yalnızca ebeveynlere bakım desteği sağlamakla kalmaz, aynı zamanda annelerin işgücü piyasasına bağlılığını güçlendirerek ve/veya babaların evde bakım için daha fazla zaman (ücretli) geçirmelerine izin vererek ve teşvik ederek cinsiyet eşitliğini de teşvik eder. Muhafazakar Avrupa ülkelerindeki politikalar, bakım ve aile ekonomik istikrarı için zaman sağlamaya yardımcı olur, ancak ücretli ve ücretsiz işte cinsiyet eşitliğini sağlamak veya teşvik etmek için çok daha azını yapar. Ebeveynler, küçük çocuklarına bakmaları için onlara ücretli izin veren aile izni politikalarından, her yerde normal çalışma sürelerini

kısaltan işgücü piyasası düzenlemelerinden yararlanır. Liberal ülkelerde, kamu politikası destekleri asgari düzeydedir. Bu ülkelerde çoğu ebeveyn, ücretli aile izni, azaltılmış çalışma saatleri ve tatil zamanı için işverenlerinin insafına kalmıştır; ebeveynlerin büyük çoğunluğu, bakım ve eğitim düzenlemelerini güvence altına almak için özel pazarlara yönelmek zorundadır (Lister, 1994: 29).

Refah rejimi tipolojilerinde Almanya ve İtalya'nın hem aynı hem farklı rejimler altında sınıflandırıldığı görülmektedir. İtalya gibi Akdeniz rejimlerinde insanlar Almanya gibi muhafazakar olanlardan daha fazla ailelerine güvenmektedir ve kadınların işgücü piyasasına katılımı büyük ölçüde büyükanne ve büyükbaba desteğine bağlıdır (Arpino vd., 2014).

Ev işleri ve bakım işleri, bakımın giderek daha sık kâr amaçlı ve kâr amacı gütmeyen özel aktörlere emanet edildiği ilerici bir piyasalaştırma sürecinden geçiyor gibi görünmektedir. İtalya'da bu eğilim tam olarak yerleşik değildir ve ev işleri ve bakım işleri hâlâ on katı bir şekilde ev içi alanda tutacak şekilde düzenlenmiştir. Sosyal güvenlik ağını tarihsel olarak ailelerin sağlaması ve İtalya'nın keskin iş-yaşam dengesi politikalarından yoksun olması, bunda etkilidir. İtalyan ailecilik, bakım gereksinimlerine toplu ve/veya kamusal çözümler yerine özel düzenlemelere odaklanma yönünde belirgin bir eğilimi gerektirir (Mutti, 2000). Bu aile temelli yönetim modelinin aksine, Kuzey Avrupa ülkeleri bakım çalışanlarının geniş bir gündüz bakım merkezleri, ev hizmetleri, bakım ve rehabilitasyon merkezleri ağı aracılığıyla ajanslar tarafından çalıştırıldığı ve yönetildiği sistemleri tercih etmiştir.

Almanya, son on yılda hızlı aile politikası değişiklikleri geçirdiğinden, Alman kurumsal sistemini, ekmek kazanan erkek ve ev kadını aile modelini desteklemekten ikili kazanç ve bakımı desteklemeye dönüştürdüğü için özellikle ilginçtir. Almanya'daki politika, yaşam ve aile modellerinden bağımsız olarak kadınların ve erkeklerin eşit ekonomik bağımsızlığını teşvik etme siyasi hedefini taşımaktadır. Bu nedenle, daha fazla Avrupa ülkesinin aile politikasında Almanya'nın dönüşümünü izlemesi ve çift maaşlı/çift bakıcılı ailelere desteği güçlendirmesi muhtemeldir. Alman hükümeti, bakıma muhtaç bazı bireyler için nakdi yardımlar ve aynı ödemeler getirerek ve çalışanların aile bakımını sağlamak için işten izin alma hakkını garanti etmektedir. Bu politika değişiklikleri, bakıcıların bakımı istihdamla birleştirmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, araştırmalar, bakıcıların ücretli çalışmaları ile bakım veren rollerini birleştirme çabalarında hâlâ ciddi zorluklar yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Alman ebeveyn izinleri, maksimum 34,2 aylık iş koruması ve 12,2 aylık ödeme süresiyle Avrupa'daki en uzun izinler arasındadır (Keck ve Saraceno 2012). Buna ek olarak, üç yaşın altındaki çocuklar için devlet tarafından sübvans edilen çocuk bakımı hizmeti, iki federal yasanın (2005 ve 2008'de yürürlüğe giren) sonucu olarak önemli ölçüde artmıştır ve 2013'ten beri bir yaşındaki çocukların yasal olarak bir kreş hakkı bulunmaktadır (Schober 2014).

İtalya, Güney Avrupa olarak adlandırılan refah devleti rejimine aittir. Bu sistem, en iyi hizmet sağlayıcının hanehalkı olduğu ve bu nedenle devletin rolünün, ailelere parayı istedikleri şekilde harcayabilmeleri için maddi destek sağlamak olacağı varsayımına dayanmaktadır. Anne ve ailesinin çocuklara bakmak için mümkün olan en iyi kurum olduğunu düşünmek kültürel bir yoldur. Son yıllarda ister merkez sağ ister merkez sol olsun, tüm İtalyan hükümetlerinin, her çocuk için verilen bebek ikramiyesi sağlayarak sorunu çözmeyi seçmesi tesadüf değildir. Bu önlem nispeten küçük ve açıkça yetersiz bir miktardadır ve yalnızca yoksulluk sınırının altındaki haneler için öngörülmektedir. Geleneksel Katolik tek ekmek kazanan aile modeline güçlü bir bağlılıkla ilişkilidir. 2014 yılında ülkedeki çocuk yetiştirme tesislerinin ve anaokullarının mevcudiyeti üzerine ISTAT tarafından yapılan bir araştırma, yaklaşık 360.314 çocuğa kreş hizmeti veren 13,459 birimin bulunduğunu ve bu sayının %33'ün altındaki toplam çocuk sayısının yaklaşık %22,5'ini kapsadığını ortaya koymuştur. Bu birimlerin %35'i kamu, %65'i özeldir. Tüm bunlar, kamu desteğinin yetersiz olduğunu göstermektedir (Bettio ve Pastore, 2017).

III- TEMEL GÖSTERGELER ÜZERİNDEN ALMANYA VE İTALYA'DA GÖRÜNÜM

Bir Avrupa karşılaştırmasında, Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE)'nün, Cinsiyet Eşitliği Endeksi (GEI) önemli bir imkan sağlamaktadır. Almanya'nın GEI'si 100 puan üzerinden 68,6'dır, bu da Almanya'yı Avrupa Birliği'nde (AB) onuncu ve AB puanınının 0,6 puan üzerine yerleştirmektedir. Almanya'nın puanı 2010'dan bu yana 6 puan artmıştır; son üç yılda ise pandemiye rağmen 1,7'lik bir iyileşme sağlanmıştır. GEI, Avrupa ve tüm Avrupa ülkeleri hakkında bilgi sağlar ve iş, para, bilgi, zaman, güç, sağlık ve şiddet olmak üzere altı kategoriden oluşmaktadır. Almanya'da eşitliğin en fazla olduğu alan 90,7 ile sağlık alanı olduğu görülmektedir. Almanya'da 2010'dan bu yana önemli gelişme ise 24,5 puanlık artış ile en güç alanında sağlanmıştır. Almanya kadınların ekonomik katılımı açısından iyi durumdadır. 2019 yılı verileriyle 2021 yılı için hesaplanan endekste 100 üzerinden 84,2 puan alan almıştır (EIGE, 2021).

100 puan üzerinden 63,8 puan alan İtalya AB ülkeleri arasında on dördüncü sırada ve AB puanınının 4,2 puan altındadır. İtalya'nın puanı 2010'dan bu yana 10,5 puan artmıştır; pandeminin de etkisiyle son üç yılda ise, sadece 0,8'lik bir iyileşme sağlamıştır. İtalya'da eşitliğin en fazla olduğu alan 88,4 ile sağlık alanıdır. İtalya'nın sağlık alanındaki yüksek eşitlik puanı dikkat çekicidir. İtalya'da 2010'dan bu yana en önemli gelişme ise 27 puanlık iyileşme ile Almanya ile benzer şekilde güç alanında olmuştur. İtalya'da kadınların işgücüne katılımı tarihsel olarak zayıftır. 58,3'lük eşitlik puanı da bu eğilimin devam etmekte olduğunu destekler niteliktedir (EIGE, 2021).

Hanelerde ücretsiz bakımın eşitsiz dağılımı ile işgücü piyasasındaki cinsiyet eşitsizlikleri arasında doğrudan bir bağlantı vardır ve kadınlar ve erkekler arasında ücretsiz bakımın daha eşit paylaşıldığı çoğu ülke, kadınlar için daha yüksek istihdam oranlarına ve kazançlarda cinsiyetler arasındaki farkın daha düşük olmasına eğilimlidir. Dolayısıyla, bakım işinin ortak bir biçimde paylaşılması, eşit istihdam olanağı, eşit ücret ve eşit emeklilik faydası yaratarak, yoksulluk riskini azaltacaktır.

A- Bakım İşinin Ortak Bir Şekilde Paylaşılması, Kadınların ve Erkeklerin İşgücü Piyasasına Eşit Katılımının Anahtarlarıdır

Kadın ve erkeklerin istihdam ve bakım işlerini nasıl paylaşacakları sadece kendi tercihlerine bağlı değildir. Dağıtım aynı zamanda yasal, mesleki ve altyapı koşullarının yanı sıra toplumsal değerler ve imajlardan da etkilenmektedir. Kadınların, yaşlılıklarına kadar kendilerine mali güvence sağlayacak ve bağımsız bir geçim kaynağı olabilecek ücretli işlere girme olasılıkları erkeklere kıyasla daha düşüktür. Aileyi geçindirme baskısı ise esas olarak erkeklerin üzerindedir ve bu nedenle erkeklerin bakım sorumluluklarını üstlenmek için daha az zamanı vardır. Bireylerin her gün ücretsiz bakım işi için harcadıkları zaman, istihdam/ücretli iş gibi diğer yaşam alanlarına ne kadar zaman ayırdıklarını belirlemektedir. Genel olarak, kadınlar ve erkekler iş için benzer miktarda zaman harcarlar. Ancak erkeklerin çok daha büyük bir kısmı bu çalışma süresini ücretli işlerde harcar ve kadınların çok daha büyük bir kısmı ücretsiz olarak çalışır.

Almanya'da 2019 yılının verilerine göre kadınların %25'i, erkeklerin %19'u her gün çocuklarına, torunlarına, yaşlılarına veya engellilerine bakım vermektedir. AB ortalaması ise %37 kadın ve %25 erkektir. Almanya'da her gün yemek pişiren ve/veya ev işi yapan kadınların oranı %72 iken, erkeklerin oranı %29'dur. AB ortalaması, kadınlar için %78, erkekler için %32'dir. Almanya'da en az ayda bir kez gönüllü faaliyette veya hayırseverlik faaliyetlerinde yer alan kadınların oranı %16, erkeklerin oranı %13'tür. AB ortalaması ise %12 kadın, %11 erkektir. Bu da Almanya'da cinsiyete dayalı bir iş bölümü olduğunu kanıtlamaktadır. Almanya'da 2019 yılının verilerine göre kadınların %43'ü

ve erkeklerin %61'i istihdam edilirken; çalışma hayatında geçen yıllara bakıldığında Almanya'da kadınlar için ortalama 37 yıl, erkekler için ise 41 yıl olduğu görülmektedir. AB ortalaması ise, 33 yıl kadın ve 38 yıl erkektir (Eurostat, 2020).

İtalya'da her gün, çocuklarına, torunlarına, yaşlılarına veya engellilerine bakım verenlerin oranı, kadınlar için %34 ve erkekler için %24'dür. İtalya'da her gün yemek pişiren ve/veya ev işi yapanların oranı, %81 kadın ve %20 erkek şeklindedir. İtalya'da en az ayda bir kez gönüllü faaliyette veya hayırseverlik faaliyetlerinde yer alanların oranı, %13 kadın ve %11 erkektir. İtalya'da %31 kadın ve %52 erkek istihdamda yer almıştır. İtalya'nın genel istihdam oranı ve kadın istihdam oranı hem Almanya'nın hem de %41 kadın ve %57 erkek oranları ile AB ortalamasının oldukça gerisinde kalmaktadır. İtalya'da çalışma hayatında geçen yıllar, kadınlar için 27, erkekler için 36 yıldır (Eurostat, 2020). Almanya'da nispeten yaşlı nüfus yapısı ve kadınların işgücüne katılımının artmasıyla birlikte, bakımın iş ile birleştirilmesi konusu son yıllarda önem kazanmıştır.

Almanya'da son yıllarda kadınların işgücü piyasasına katılımı muazzam bir şekilde artarken, İtalya nispeten düşük kadın istihdam oranlarına sahip olmaya devam etmektedir. Avrupa ülkeleri arasında, İtalya her zaman kadın istihdamının düşük seviyeleri ile karakterize edilmiştir ve son yıllarda, özellikle ekonomik ve mali krizin olumsuz etkileri nedeniyle istihdam ve katılım oranları daha da kötüleşmiştir. Ancak Almanya'da kadınların ve özellikle annelerin yarı zamanlı çalışma olasılığı daha yüksektir. Bu nedenle, evin geçimini sağlayan erkek düzenlemesi İtalya'da hâlâ oldukça yaygın olsa da en azından Batı Almanya için baskın model, değiştirilmiş bir erkek geçimini sağlayan model, yani tam zamanlı çalışan bir erkek ve yarı zamanlı çalışan bir kadın modelidir (Dotti Sani ve Scherer 2017). Bu, ücretsiz işlerde harcanan zamanla ilgili farklılıklara yol açar. İtalyan kadınlar ücretsiz işlerde günde beş buçuk saati geçen süre rekorunu elinde tutarken, Almanlar daha az, günde dört saat ilgilenmektedir. Her iki ülkede de erkekler Almanya'da günde saat kırk beş dakikanın ve İtalya'da günde iki saat yirmi yedi dakika ile kadınların gerisinde kalmaktadır (Eurostat, 2020).

Kuzey veya Doğu Avrupa'daki meslektaşlarıyla karşılaştırıldığında, İtalyan kadınları işgücü piyasasında daha az yer almaktadır. Bu bakımdan diğer Güney Avrupa ülkelerine (özellikle İspanya, Malta ve Yunanistan) daha çok benzemektedir. 2015 yılında çalışma çağındaki her 100 kadın için 47'den az kadın istihdam edilmiştir ve 13'ü iş arıyordu. İyi eğitilmiş ve düşük eğitimli kadınlar arasında da farklılıklar göze çarpmaktadır. İyi eğitilmiş kadınların, çocuklara veya akrabalarına bakmak için uzun süreli kesintiler olmaksızın çalışma ve çalışma olasılıkları çok daha yüksektir. İyi ve düşük eğitimli kadınlar arasındaki fark, dünyadaki çoğu ülkede bulunur ancak İtalya'yı ve diğer Güney Avrupa ülkelerini Avrupa'nın geri kalanından ayıran şey düşük eğitimli kadınların evlilik veya çocuk sonrası çalışmaması ve işe geri dönmemesidir (Bettio ve Pastore, 2017).

B- Bakım İşinin Ortak Bir Şekilde Paylaşılması, Kadınlar ve Erkekler İçin Eşit Ücret Sonucu Yaratır

Cinsiyete dayalı ücret farkı, bize kadınlar ve erkekler arasındaki ücret (veya gelir) farkını söyleyen bir ölçüdür. Eşitsizliğin bir ölçüsüdür ve eşit işe eşit ücret kavramından daha geniş bir kavramı kapsamaktadır. Mevcut veriler çoğu ülkede, son birkaç on yılda cinsiyete dayalı ücret farkının azaldığı yönünde olmakla birlikte, cinsiyete dayalı ücret farkı hâlâ önemli bir seviyededir (Ortiz-Espina ve Roser, 2018).

2019'da kadınlara ortalama olarak erkeklerden saat başına %16 daha az ödeme yapılmıştır. Kadınların yarı zamanlı çalışma olasılığı çok daha yüksek olduğundan, ortalama yıllık kazançtaki fark %37 ile daha da büyüktü. Cinsiyete dayalı ücret farkını anlamada çocuk bakımı sorumluluklarının eşit olmayan rolüne çok daha fazla odaklanılmalıdır. Kadınların ve erkeklerin maaşları arasındaki fark,

kadınların ilk çocuklarını doğurmasından sonra keskin bir şekilde artmaktadır. Kadınlar genellikle eve daha yakın işleri seçmekte, bu da iyi ücretli işler için seçeneklerini sınırlandırmakta ve yarı zamanlı çalışma ve bakım için harcanan zaman için cezalandırıldıkları anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, ilk çocukları olmadan önce bile, kadınlara benzer niteliklere sahip erkeklerden daha az ücret ödenmektedir (Advani, Smith ve Xu, 2021).

Kadınlar, erkeklerden daha az yönetici pozisyonunda bulunur ve daha düşük ücretli sektörlerde ve mesleklerde çalışma olasılıkları daha yüksektir. Bu aynı zamanda işgücü piyasasının yatay ve dikey ayrımı olarak da bilinir. Bakım işi ve ücretli işlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre dağıtılması eğilimini pekiştirir. 2019'da Almanya'da brüt saatlik ücretler arasındaki fark yüzde 20 olmuştur. Ekonomik analizler, kişinin hane gelirinden kendi payının da ücretsiz bakım işi yapmak için çalışma saatlerini azaltıp azaltmadığını etkilediğini göstermektedir (Boll, 2017).

Sosyal sigorta primlerine tabi olan ve toplu iş sözleşmelerinde veya şirket bazlı sözleşmelerde öngörülen standart çalışma saatlerinin altında çalışan kadın ve erkekler yarı zamanlı işçi olarak kabul edilir. Almanya'da hâla yarı zamanlı çalışanlar çoğunluğu kadınlardır. 2018'de yarı zamanlı çalışan kadınların oranı yüzde 43,8 ile 51,6 arasında, erkeklerin oranı ise yüzde 8,9 ile 23,6 arasında değişmekteydi. Ayrıca, Almanya'da pek çok kişi mini iş denen bir iş yaparak ayda 450 euro'ya kadar ek gelir elde etmektedir. 2018'de 30-54 yaş grubundaki kadınların yüzde 10,7'si ve erkeklerin yüzde 3,1'i mini işlerde çalışmıştır. 2018 yılında özellikle çok sayıda kadın büro hizmetlerinde ve hizmet sektöründe çalışmıştır. Nitelikli zanaatlarda ve ticaret sektöründe, imalatta ve tarımda ise durum tam tersidir. Bu sektörlerde kadınlar, işgücünün yüzde 11,2'sini (zanaat ve ticaret) ve yüzde 17,8'ini (tarım) oluşturmaktaydı. 2018'de zanaat ve ticaret sektöründeki kadınların oranı 1992'ye kıyasla kabaca aynı kalırken, 2018'de imalatta daha az kadın çalışmıştır (FMFASCWY, 2020: 16-17).

Çalışılan her saat için, ortalama bir İtalyan kadın, belirtildiği gibi, 2014 yılında ortalama İtalyan erkeklerine göre %6 daha az kazanmıştır. Bu, Avrupa'da ve dünya çapında küçük bir farktır. Erkeklerle karşılaştırıldığında, İtalyan kadınlarının saat bazında başka yerlerden nispeten daha fazla kazanması ve buna rağmen başka yerlerden daha az çalışması (istihdam edilmesi) şaşırtıcı gelebilir. Bulmacanın anahtarlarından biri, ortalama çalışan kadının ortalama çalışan erkeklerden daha iyi eğitilmiş olması gerçeğidir, çünkü tam olarak İtalya'da, diyelim ki Kuzey Avrupa ülkelerinden daha az ama daha iyi eğitilmiş kadın çalışmaktadır. Ek bir anahtar, İtalya'daki savaş sonrası "eşitlikçi" ücret politikası tarihidir. Çalışan her 100 İtalyan anneden yaklaşık 30'u çalışmayı bırakıyor, işten ayrılma kararı büyük ölçüde çocuklara veya diğer akrabalara bakma ihtiyacı veya seçimiyle motive ediliyor (Bettio ve Pastore, 2017). 2017 yılında cinsiyete dayalı ücret farkı (erkek ve kadın çalışanların ortalama brüt saatlik kazançları arasındaki fark olarak hesaplanmıştır, erkek brüt kazançlarının yüzdesi olarak ifade edilmiştir) 2017'de İtalya'da %5 olmuştur. OECD'ye göre, 2010-2018 yıllarında ortalama emeklilik açığı İtalya için %28'dir.

C- Bakım İşinin Ortak Bir Şekilde Paylaşılması, Kadınlar ve Erkekler İçin Eşit Emeklilik Faydası Yaratır

Ücretsiz bakımın eşit olmayan dağılımının yarattığı en büyük zorluklardan biri, alınan emekli maaşlarındaki eşitsizliklerdir. Emeklilik açığı, erkek ve kadın emekli maaşlarının değerleri arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Bu, erkeklerin ve kadınların ortalama emekli maaşı gelirlerinin, erkeklerin ortalama emekli maaşı gelirlerinden farkı olarak hesaplanmaktadır.

Çoğu ülkede, kadınların yaşlılıkta emekli maaşı alma olasılığı erkeklere göre daha düşüktür. Bazı ülkelerde cinsiyet farklılıkları önemli ölçüde farklılık göstermektedir: Lüksemburg'da kadınların emeklilik kapsamı, erkeklerin halihazırda düşük olan emeklilik kapsamının yarısından azdır. Nispeten

büyük oranda kadının ve erkeğin emekli maaşı aldığı yerlerde bile, sosyal yardım düzeylerinde cinsiyet farklılıkları devam etmektedir (UN Women, 2015-2016). Kadınlar daha düşük istihdam oranına ve daha düşük toplam istihdam yılına sahip olduğundan, daha az oranda çalıştıklarından, başka bir deyişle, daha sık olarak yarı zamanlı istihdamda çalıştıklarından, aile sorumlulukları ve bakım nedeniyle çalışma hayatlarına daha sık ve daha uzun süre ara verdikleri için daha az sürekli istihdam geçmişine sahip olduklarından, kadınlar erkeklerden daha az kazanmakta ve daha fazla sosyal sigorta primine tabi olmayan küçük işlerde çalışmaktadır. 2019'da AB'de 65 yaş üstü kadınlar erkeklere göre ortalama %29 daha düşük bir emekli maaşı almıştır. Bununla birlikte, zaman içinde cinsiyetler arası emeklilik farkı azalmaktadır ve şu anda 2010'a (%34) kıyasla neredeyse %5 puan daha düşüktür. Buna karşılık, cinsiyetler arası emeklilik farkı 2010'dan bu yana 6 AB üyesi devlette artmıştır ve İtalya 2 puanlık artışla bunlardan biri olmuştur. Kadınlar tüm Avrupa'da daha düşük emekli maaşı alsalar da farkın boyutu büyük ölçüde değişmektedir (Eurostat, 2021).

2015 yılında, Almanya'da cinsiyetler arası emeklilik farkı yüzde 53'tir. Bu, kadınların yaşlılık hizmetlerinden elde ettikleri gelirin erkeklerinkinin yarısından az olduğu anlamına gelmektedir. Cinsiyete dayalı ücret farkına benzer şekilde, Doğu ve Batı Almanya arasında yüzde 28 (Doğu Almanya) ile yüzde 58 (Batı Almanya) arasında büyük farklar vardır (FMFASCWY, 2020: 19).

İtalyan emeklilik sistemi, yüksek bir yasal emeklilik yaşını, %33'lük yüksek bir emeklilik katkı oranıyla birleştirir. Son zamanlarda, İtalya yaşlılık güvenlik ağı seviyelerini önemli ölçüde artırdı. 2019'da "Vatandaş Emekli Maaşı"nın uygulamaya konulması, ortalama brüt ortalama ücretin %19'undan %24'üne, yani gelir testi yapılmış yaşlılık ödeneğinin yaklaşık %30'unu artırdı ve böylece en savunmasız kişiler için sosyal korumayı iyileştirdi. Yine 2019'da İtalya, "100 Kota" olarak adlandırılan, yani 62 yaşından 2021'e kadar 38 yıllık katkı payıyla emekli olma imkanını uygulamaya koydu. Bu yeni önlem, yasal emeklilik yaşının (67'de) altında emekli olduğu için emekli maaşlarına erişimi geçici olarak kolaylaştırdı (OECD, 2019).

İtalya'da hâlâ bir cinsiyetler arası emeklilik açığı vardır. Ayrıca ayrıntılı istatistiksel veriler, cinsiyet farkının hem özel sektörde hem de kamu sektöründe bulunduğunu doğrulamaktadır. İtalya'da, emekli maaşının değerindeki fark, diğerlerinin yanı sıra, kadınların işgücü piyasasına katılımıyla büyük oranda bağlantılıdır ve Avrupa'daki en düşükler arasındadır (Bettio ve Villa 1999).

IV- COVID-19'LA BERABER...

Bugün insanlık COVID-19 pandemisinin neden olduğu başta sağlık olmak üzere ekonomi, eğitim, gıda güvenliği ve cinsiyet eşitliği çok boyutlu bir krizden geçmektedir. COVID-19, ailelerin daha az kaynağa ve hizmetlere daha az erişime sahip olduğu bir zamanda ücretsiz bakım yükünü arttırmaktadır. Sonuç ise, halihazırda ayrımcılığa maruz kalan grupların eşitsizliğin daha da derinleşmesiyle karşı karşıya kalmasıdır (Dugarova, 2020: 1). COVID-19 salgını, yüzyıllardır bakımı küçümseyen, kadın emeğini (ücretli ve ücretsiz) erkeklerinkinden daha az görünür kılan ve kadın haklarını baltalayan ataerkil ve kapitalist ekonomik sistemin neden olduğu mevcut toplumsal cinsiyet ve ekonomik eşitsizlikleri açığa çıkarmış şiddetlendirmiş ve görünür kılmıştır (OXFAM, 2020: 6).

Küresel olarak, pandemi ile ilgili önlemler ve sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle her zamankinden daha fazla insan evde olduğundan, ev işleri ve bakım ihtiyacı katlanmıştır. Bildiğimiz şey, COVID-19 öncesi ortalama bir günde kadınların ücretsiz ev işlerine ve bakım işlerine erkeklere göre yaklaşık üç kat daha fazla saat harcadıklarıdır. Ancak pandemi her şeyi daha karmaşık hale getirmiştir. Bununla birlikte, bakım krizine yanıt olarak bir dizi hedefli çözüm benimsenmiştir. İtalya, etkilenen çalışan

ebeveynlere ek aile izni vermiştir. Almanya ve İtalya, serbest meslek sahipleri de dahil olmak üzere ücretli ebeveyn ve hastalık iznine erişimi genişletirken, çalışma süresinde ücretli indirimler ve iş paylaşımı düzenlemeleri gibi önlemleri uygulamaya koymuştur (UN Women ve UN Count, 2020: 1).

Her iki ülkeyi de pandemi vurmuş ve büyük kapanmalar gerçekleşmiştir. Ancak İtalya’da hareket kısıtlamalarına ilişkin yasal düzenlemeler çok daha ağır olmuştur; dolayısıyla, krizin olumsuz ekonomik etkileri de şimdiye kadar İtalya’da daha güçlü bir biçimde ortaya çıkmıştır. Genel olarak, COVID-19 krizinin ekonomik rahatsızlıkları, Almanya ve İtalya’daki gelir katkı paylarındaki ve ücretsiz faaliyetlerdeki değişiklikler üzerinde cinsiyete dayalı bir etki yaratmıştır. Bu özellikle, hem kriz sırasında gelir katkısı kaybında hem de ücretsiz çalışmadaki cinsiyet farkının önemli olduğu İtalya’da daha fazla geçerlidir. Almanya’da, cinsiyet farkının büyüdüğü görünürken, İtalya’da ev işlerinde ve çocuk bakımında gelir katkısı kayıplarına bağlı olarak bu fark çok daha fazladır. İtalyan kadınları belirli süreli sözleşmelerde orantısız bir şekilde istihdam edildiğinden (Barbieri vd., 2015), salgın muhtemelen kadınları daha savunmasız hale getirerek işgücü piyasasındaki cinsiyet eşitsizliklerini şiddetlendirmiştir. Ayrıca, Alman kadınlar arasında yarı zamanlı işlerin daha yaygın olması, karantina sırasında uyumu potansiyel olarak İtalya’daki çoğu çalışan kadına göre daha kolay hale getirmiştir ve ikinci olarak tam zamanlı çalışma oranı daha yüksektir (Adams-Prassl vd., 2020). İtalya’daki daha güçlü karantina, büyükanne ve büyükbabaları bakıma dahil etmeyi imkansız hale getirirken, Almanya’daki daha hafif karantina düzenlemeleri buna izin vermeye devam etmiştir.

SONUÇ

Kadınlar hemen hemen tüm toplumlarda ataerkil yapının yarattığı eşitsizlik ve dışlanmanın sonucu olarak özgür ve iyi bir yaşamdan yoksundur. Dünyanın pek çok yerinde ücretsiz bakımın neredeyse tamamı kadınlar tarafından üstlenilmektedir. Başka bir deyişle, ücretsiz/ücretli iş ayrımı değerlendirildiğinde, erkeklerin ücretsiz bakım işine kadınlardan oldukça az zaman harcadığı, kadınların ise vakitlerinin çoğunu bu ücretsiz işlerde harcadığı, ayrıca, kadınların toplam süre bakımından kadınların erkeklerden daha fazla çalıştığı görülmektedir. Kamu tarafından sağlanan yardım ve hizmetlerin devam eden kısıntısının, sınıfa bağlı artan eşitsizliklerle birlikte kadınlar için ücretsiz bakım yüklerinin artmasına yol açması önemlidir. Tüm bu faktörler düşünüldüğünde, ücretsiz bakım işinin kadınlar için kesişen dezavantajlara yol açtığı görülmektedir. Hanelerde ücretsiz bakımın eşitsiz dağılımı ile işgücü piyasasındaki cinsiyet eşitsizlikleri arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Ücretsiz bakım işinin büyük kısmı kadınlar tarafından yapmakta ve bu onların istihdama erişimlerini engellemektedir. Kadın çalışanlar, genellikle düşük gelirli, güvencesiz işlerde çalışan ve çok az kariyer beklentisi olan ücretli bakım sektöründe de büyük bir paya sahiptir. Daha düşük kazançlar ve güvencesiz iş, kadınların erkeklere kıyasla ücretli işlerden ayrılmalarını ve ailelerine bakmalarını genellikle daha uygun hale getirmektedir. Kadınlar ve erkekler arasında ücretsiz bakımın daha eşit paylaşıldığı çoğu ülke, kadınlar için daha yüksek istihdam oranlarına ve kazançlarda cinsiyetler arasındaki farkın daha düşük olmasına eğilimlidir. Bireysel özellikler, hane düzeyindeki özellikler ve ulusal düzeydeki faktörlerin kadınlar ve erkekler tarafından gerçekleştirilen ücretsiz bakım işindeki ve ayrıca gelir düzeylerindeki farklılıkları açıklamaya yardımcı olmaktadır. Diğer faktörlerin yanı sıra, özellikle sosyal politikaların ücretsiz bakımın azaltılmasında anlamlı bir rol oynadığı konusunda bir fikir birliği vardır. İlgili araştırmalar, ücretsiz bakım işinde, aile ihtiyaçlarını karşılamayı (çocuk ödenekleri ve kredileri, çocuk bakımı desteği, ebeveyn izni sırasında gelir destekleri, tek ebeveyn ödemeleri vb.) hedefleyen desteklerin çok önemli olduğunu göstermektedir. Bu yöndeki politikalar, toplumların “ekmeğini kazanan erkek” modelinden uzaklaşmasına yardımcı olabilir ve bu süreçte erkekler tarafından gerçekleştirilen ev içi görevlerin oranını artırabilir. Yine de

belirli türdeki aile politikası programlarının ücretsiz bakım işlerinin bölünmesi için özellikle önemli olması muhtemeldir. Örneğin, kamu tarafından finanse edilen çocuk bakımı ve babaya özel ebeveyn izninin daha yüksek düzeyde sağlandığı ülkelerde, ücretsiz ev işleri ve çocuk bakımında daha yüksek bir cinsiyet eşitliğine sahip olduğu bulunmuştur. Dahası, hükümetler tarafından sağlanan nakit yardımlar muhtemelen sosyoekonomik sınıflar arasında ücretsiz bakım işlerini ücretli olarak piyasadan sağlama fırsatını eşitlemeye hizmet etmektedir. Çağdaş refah devletlerinde nispeten ortak sorunlara rağmen, sosyal ve işgücü piyasası politikaları önemli ölçüde değişmektedir. Refah devletleri ebeveynlere sağladıkları destek düzeyinde ve ücretli iş ve bakımda cinsiyet eşitliğine dayalı iş bölümüne ölçüde teşvik ettikleri bakımından farklılıklara sahiptirler. Esping Andersen tarafından yapılan refah rejimleri tipoloji perspektifinde incelendiğinde, sosyal demokrat ülkeler, yüksek kamu bakımı sağlayıcılarıdır. Hem bakım zamanını hem de ev içi ve ücretli işte cinsiyet eşitliğini desteklemek için en fazla çabayı göstermektedirler. Daha uzun süre verilen ebeveynlik izninin yanı sıra babalara izin süresi sunarak cinsiyet eşitliğini teşvik etmektedirler. Muhafazakar ülkelerde sürekli anne istihdamı için destek daha sınırlıdır ve emsallerinden önemli ölçüde daha az olan bir ücretli izin süresi sunmaktadır. Kadın istihdam oranları da sosyal demokrat ülkelerekinden önemli ölçüde düşüktür. Erkekler için ebeveynlik teşvikinin olmaması önemlidir. Liberal ülkeler, mevcut iş-aile politikaları ve uzlaşması konusunda oldukça geride kalmaktadır.

Literatürde temel kabul edilen refah rejimi sınıflandırmasını yapan Esping Andersen'e (1990) göre İtalya Muzafakar refah rejimi içerisinde sınıflandırılmıştır. Esping Andersen tarafından muhafazar refah rejimi altında sınıflandırılan Latin ülkelerinin bambaşka özellikler sergilediklerinden hareketle, Ferrera (1996) ve daha pek çok araştırmacı ise İtalya'yı Güney Avrupa refah rejimi olarak farklı bir kategoriye yerleştirmişlerdir. Güney Avrupa refah devletlerinde, refah sunumunda devlet katkısı daha azdır ve refah devleti anlayışı ve uygulamaları tam olarak yerleşmemiştir. İtalya güçlü iş-yaşam dengesi politikalarından yoksundur. İtalya'daki yüksek orandaki ailecilik, başka bir deyişle, ev ve bakım işlerinin katı bir biçimde ev içi alanda tutulacak biçimde düzenlenmesi, ek olarak, devletin rolünün yalnızca yoksulluk sınırının altındaki haneler için yetersiz bir maddi destek ile sınırlanması onun Almanya gibi muhafazar rejimden çok Güney Avrupa rejimine yakın olduğunu göstermektedir. İtalya'da en iyi bakımın kadınlar ile ilişkilendirilmesi kültürel bir düşüncedir. İtalya, Katolik "ekmeğini kazanan erkek" aile modeline güçlü bir biçimde bağlılık göstermektedir. Kamu desteği yetersizdir. İtalya'da kadınların işgücüne katılımı tarihsel olarak zayıftır. Cinsiyet eşitliği göstergelerinden 100 puan üzerinden 63,8 puan alan İtalya AB ülkeleri arasında on dördüncü sırada ve AB puanının 4,2 puan altındadır. İtalya'nın genel istihdam oranı ve kadın istihdam oranı ise hem Almanya'nın hem de %41 kadın ve %57 erkek oranları ile AB ortalamasının oldukça gerisinde kalmaktadır. Avrupa ülkeleri arasında İtalya her zaman kadın istihdamının düşük seviyeleri ile karakterize olmuştur. Bu, ücretsiz işlerde harcanan zamanla ilgili farklılıklara yol açar. İtalyan kadınlar ücretsiz işlerde günde beş buçuk saati geçen süre rekorunu elinde tutarken, Almanlar daha az, günde dört saat ilgilenmektedir. Her iki ülkede de erkekler, Almanya'da günde saat kırk beş dakikanın ve İtalya'da günde iki saat yirmi yedi dakika ile kadınların gerisinde kalmaktadır. İtalya'daki cinsiyet ücret açığı Avrupa ve dünya çapında küçüktür. Bunun sebebi, İtalyan kadınlarının saat bazında başka yerlerden nispeten daha fazla kazanması ve buna rağmen başka yerlerden daha az çalışmasıdır. Ek bir unsur da İtalya'daki savaş sonrası izlenen eşitlikçi ücret politikasıdır. İtalya'da, emekli maaşı değerindeki fark, kadınların işgücü piyasasına katılımıyla büyük oranda bağlantılıdır ve Avrupa'daki en düşükler arasındadır. Almanya cinsiyet eşitliği göstergelerinde 100 puan üzerinden 68,6 puana sahiptir ve bu da Almanya'yı Avrupa Birliği'nde (AB) onuncu ve AB puanının 0,6 puan üzerine yerleştirmektedir. Almanya, son on yılda aile politikası değişiklikleri geçirmiştir. Alman kurumsal sistemini, "ekmeğini kazanan erkek ve ev kadını" aile modelinden ikili

kazanç ve bakımı desteklemeye dönüştürme çabası önemlidir. Bununla birlikte, bakıcıların ücretli çalışmaları ile bakım veren rollerini birleştirme çabalarında hâlâ ciddi zorluklar yaşamaya devam ettiğini görülmektedir. 2019'da Almanya'da brüt saatlik ücretler arasındaki fark yüzde 20 olmuştur. Cinsiyetler arası emeklilik farkı ise yüzde 53'tür. İlgili veriler, Almanya'da cinsiyete dayalı bir iş bölümü olduğunu kanıtlamaktadır.

COVID-19 krizi, Almanya ve İtalya'daki gelir ve ücretsiz faaliyetlerdeki değişiklikler üzerinde cinsiyete dayalı bir etki yaratmıştır. Bu özellikle, cinsiyet farkının daha belirgin olduğu İtalya'da daha fazla geçerlidir. İtalyan kadınları belirli süreli sözleşmelerde orantısız bir şekilde istihdam edildiğinden işgücü piyasasındaki cinsiyet eşitsizlikler şiddetlenmiştir. Ayrıca, Alman kadınlar arasında yarı zamanlı işlerin daha yaygın olması karantina düzenlemelerine uyumu kolaylaştırmıştır ve Almanya'da tam zamanlı çalışma oranı daha yüksektir. İtalya'daki daha güçlü karantina, bakıma başkalarını dahil etmeyi imkansız hale getirirken, Almanya'daki daha hafif karantina düzenlemeleri buna izin vermeye devam etmiştir. Avrupa'daki COVID-19 krizi, toplumun ve ekonominin işleyişi için bakım çalışmalarının ne kadar gerekli olduğunu göstermiştir. Bu bize toplumdaki bu hayati, ancak genellikle değeri bilinmeyen işlevin neden daha eşit bir şekilde paylaşılmasına ihtiyacımız olduğunu hatırlatmaktadır. Ücretsiz bakıma ilişkin kamusal düzenlemeler ve politikalar geliştirilmesi ve bakım yükünün paylaşılması, toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu, çalışma hayatında esnekleşme politikalarının düzenlenmesi ve kadına yönelik sosyal desteğin artırılması kadın yoksulluğunun çözümü konusunda da anahtar unsurlar olacaktır.

Kaynakça

- Adams-Prassl, Abi., Teodora, Boneva., Marta, Golin. ve Christopher Rauh. (2020). *Work Tasks That Can Be Done From Home: Evidence on the Variation Within and Across Occupations and Industries*. IZA Discussion Paper. 13374.
- Advani, A., Smith, S. ve Xu, X. (4 Oct 2021). *Gender Differences in Subject Choice Leads to Gender Pay Gap Immediately After Graduation*. The IFS.
- Altay, A. (2007). The Challenge for Global Women Poverty: Microfinance (or microcredit) As A Solution for Women Poverty in Turkey. *In Papers of the Annual IUE-SUNY Cortland Conference in Economics*. 4 21.
- Antonopoulos, R. (May 2009). *The Unpaid Care Work - Paid Work Connection*. Geneva: Policy Integration and Statistics Department, International Labour Office. Working Paper No. 86.
- Arts, W. ve J. Gelissen (2002). Three Worlds of Welfare Capitalism or More? A State-of-the-Art Report. *Journal of European Social Policy*. 12(2). 137-158.
- Arpino, B., Pronzato, C. D. ve Tavares, L. P. (2014). The Effect of Grandparental Support On Mothers Labour Market Participation: An Instrumental Variable Approach. *European Journal of Population* 30. 369-390.
- Barbieri, P., Cutuli, G. ve Lugo, M. (2015). The Role of Gender and Education in Early Labor Market Careers: Long-Term Trends in Italy in H.-P. Blossfeld, J. Skopek, M. Triventi and S. Buchholz (eds.). *Gender, Education and Employment: An International Comparison of School-to-Work Transitions*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. 142-160.
- Becker, G. S. (1993). *Human Capital: a Theoretical and Empirical Analysis, With Special Reference to Education*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bettio, F. ve Pastore, F. (9-10 Temmuz 2017). *Overview of Female Employment Issues in Italy*. GCRF Meeting. London: Female Employment and Dynamics of Inequality Research Network.
- Berniell, M. ve C. Sánchez- Páramo (2011). *Overview of Time Use Data Used for the Analysis of Gender Differences in Time Use Patterns*. Background Paper For the World Development Report 2012.

- Boll, T., Ferring, D. ve Valsiner, J. (2018). Culture in the Act of Caring-Bridging Geropsychology, Other Gerosciences and Cultural Psychology Together. In T. Boll, D. Ferring ve J. Valsiner (Eds.), *Cultures of Care in Aging* (pp. xiii-xx). Charlotte, NC: Information Age.
- Bonali, G. (1997). Classifying Welfare States: A Two-Dimension Approach. *Journal of Social Policy*. 26(3). 351-72.
- Brimblecombe, N., Fernandez, J., Knapp, M., Rehill, A. ve Wittenberg, R. (2018). Review of the International Evidence on Support for Unpaid Carers. *Journal of Long-Term Care*. 25 – 40.
- Dedeoğlu, S. (2004). Sindrella'nın Pazara Yolculuğu: Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Aile ve Kadının İşgücüne Katılımı Üzerine Bir Deneme. N. Balkan & S. Savran (Ed.) içinde, *Neoliberalizmin Tahribatı: Türkiye'de Ekonomi, Toplum ve Cinsiyet*. 254-274. İstanbul: Metis Yayınları.
- Dotti Sani, G. M. ve Scherer, S. (2017). Maternal Employment: Enabling Factors in Context. First Published. January 2017. *Work, Employment and Society*. 1-18.
- Dugarova, E. (2020). Unpaid Care Work in Times of the COVID-19 Crisis: Gendered Impacts, Emerging Evidence and Promising Policy Responses. *Families in Development: Focus on Modalities for IYF+30. Parenting Education and the Impact of COVID-19*. UN.
- Esping-Andersen, G. (2009). *Tamamlanmamış Devrim Kadınların Yeni Rollerine Uymak* (Çev. S.Çağatay). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Esping-Andersen, G. (1999). *Social Foundations of Post-Industrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press, Princeton New Jersey.
- European Institute for Gender Equality (EIGE) (2020). *Gender Inequalities in Care and Pay in the EU*. Lithuania.
- Eurostat (2020). European Union Labour Force Survey.
- Federal Minister for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth (2020). *Women and Men in Germany*. Berlin: Federal Minister for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth.
- Ferrera, M. (1996). The “Southern” Model of Welfare in Social Europe. *Journal of European Social Policy*. 6(1). 17-37.
- Ferrera, Maurizio (2006). Sosyal Avrupa'da Güney Avrupa Refah Modeli. Buğra, Ayşe ve Çağlar Keyder (Ed.). *Sosyal Politika Yazıları*. 195-230. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Folbre, Nancy (2012). Should Women Care Less? Intrinsic Motivation and Gender Inequality. *An International Journal of Employment Relations*. 50(4). 597-619.
- Fukuda Parr, S. (1999). What Does Feminization of Poverty Mean? It Isn't Just Lack of Income. *Feminist Economics*. 5(2). 99-103.
- Hook, Jennifer L. (2006). Care in Context: Men's Unpaid Work in 20 Countries. 1965-2003. *American Sociological Review*. 71(4). 639-60.
- King-Dejardin, Amelita (2019). The Social Construction of Migrant Care Work. At the Intersection of Care, Migration and Gender. Geneva: *International Labour Organization*.
- Klunder, Nina (2017). Differenzierte Ermittlung des Gender Care Gap auf Basis der Repräsentativen Zeitverwendungsdaten 2012/13. Expertise für den Zweiten Gleichstellungsbericht der Bundesregierung. [<https://www.gleichstellungsbericht.de/kontext/controllers/document.php/30.b/a/f83f36.pdf>].

- Leibfried, S. (1992). Towards a European Welfare State? On Integrating Poverty Regimes in to the European Community in Z. Ferge and J. E. Kolbergs (eds.), *Social Policy in a Changing Europe*. Frankfurt, Campus.
- Lightman, Naomi. ve Kevins, A. (2019). Bonus or Burden? Care Work, Inequality and Job Satisfaction in Eighteen European Countries. *European Sociological Review*. 35(6). 825–44.
- Lister, Ruth (1994). She Has Other Duties - Women, Citizenship and Social Security in S. Baldwin and J. Falkingham (eds.) *Social Security and Social Change: New Challenges to the Beveridge Model*. Hempel Hampstead: Harvester Wheatsheaf.
- Milla, Salin., Minna, Ylikännö. ve Mia, Hakovirta (2018). How to Divide Paid Work and Unpaid Care Between Parents? Comparison of Attitudes in 22 Western Countries, *Social Sciences*. MDPI. 7(10). 1-20. October.
- Miranda, V. (2011). *Cooking, Caring and Volunteering: Unpaid Work Around the World*. OECD Social Employment and Migration Working Papers. No. 116. OECD Publishing.
- Mutti, A. (2000). Particularism and the Modernization Process in Southern Italy. *International Sociology* 15(4). 579–590.
- Esteban, Ortiz-Ospina ve Max Roser. (2018). Economic Inequality by Gender. *Published Online at OurWorldInData.org*. Retrieved from: [<https://ourworldindata.org/economic-inequality-by-gender,onlineResource>].
- OXFAM (2020). *Care in the Time of Coronavirus: Why Care Work Needs to be at the Centre of a Post COVID-19 Feminist Future*. OXFAM.
- Pailhé, Ariane, Anne Solaz ve Maria Stanfors (2021). The Great Convergence? Gender and Unpaid Work in Europe and the United States. *Population and Development Review*. 47. 181–217.
- Pickard, L., King, D., Brimblecombe, N. ve Knapp, M. (2015). The Effectiveness of Paid Services in Supporting Unpaid Carers. Employment in England. *Journal Social Policy*. 44(3). 567–90.
- Sayyid Salman, Rizavi ve Catherine Sofer. (2010). Household Division of Labor: Is there any Escape From Traditional Gender Roles? Documents de Travail du Centre d’Economie de la Sorbonne 10009. Université Panthéon-Sorbonne (Paris 1). Centre d’Economie de la Sorbonne.
- Schober PS (2014). Parental Leave and Domestic Work of Mothers and Fathers: A Longitudinal Study of Two Reforms in West Germany. *Journal of Social Policy*. 43.351–372.
- UN Women. (2015-2016). *Transforming Economies. Realizing Rights*. UN Women.
- UN Women ve UN Count. (2020). *Whose Time To Care? Unpaid Care and Domestic Work During COVID-19*. New York: UN Women ve UN Count.
- UNFPA and PROMUNDO (2018). *Engaging Men in Unpaid Care Work: an Advocacy Brief for Eastern Europe and Central Asia*. Istanbul and Washington: UNFPA and PROMUNDO.
- Unilever and OXFAM GB. (June 2019). *Business Briefing on Unpaid Care and Domestic Work*. Unilever and OXFAM GB.
- Van Hooren FJ. Varieties of Migrant Care Work: Comparing Patterns of Migrant Labour in Social Care. *J Eur Soc. Policy*. 2012. 22(2).133–147.
- Wolfgang, Keck. ve Chiara Saraceno (2012). Multilinks Database on Intergenerational Policy Indicators, Schmollers Jahrbuch: Journal of Applied Social Science Studies / Zeitschrift für Wirtschafts- und Sozialwissenschaften, Duncker and Humblot, Berlin. 132(3). 453-461.
- Zusammenfassung, E. (2018). *Zweiter Gleichstellungsbericht*. Berlin: Zweiter Gleichstellungsbericht der Bundesregierung.